

мірів збільшувати рефінансування банків, віддаючи перевагу забезпеченню стабільності курсу гривні. Детально оцінити формування грошової маси можна на основі огляду депозитних корпорацій.

Література

1. Закон України «Про Національний банк України», 20 травня 1999 року, № 679-XIV.
2. Закон України «Про державну статистику», 17 вересня 1992 року, № 2614-XII.
3. Руководство по денежно-кредитной и финансовой статистике. — Вашингтон, округ Колумбия, США: МВФ, 2000 г. — 157 с.
4. Офіційний сайт Business Information Network <http://BIN.com.ua>
5. Гроші та кредит: Підр. — 4.-те вид., перероб. і доп. / М.І.Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазенко та ін.; за заг. ред. М. І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2006. — 744 с.
6. Електронний статистичний бюлетень НБУ// <http://www.bank.gov.ua>.
7. Кризові інвестиції // Weeklyua. — № 42 (358) 6-12.11.2009. — С. 16—17.

Стаття надійшла до редакції 23.02.2010 р.

УДК 330.322.012

О. В. Кухленко

д-р екон. наук, професор,
професор кафедри маркетингу КНУТД

ПРОГНОЗНІ ОРІЄНТИРИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

В статье рассматриваются причины и последствия инвестиционного кризиса в Украине и обосновывается необходимость активизации инвестиционной деятельности в современных условиях. Приведены прогнозные расчеты объемов, структурных и качественных изменений инвестиций на период до 2015 г.

This article tells about reasons and consequences of investment crisis in Ukraine and ways of activation of investment. The author looks macro-economic proportion of investment process on perspective period to the 2015.

У статті розглянуто причини та наслідки інвестиційної кризи в Україні та обґрунтовується необхідність активізації інвестиційної діяльності в сучасних умовах. Наведено прогнозні розрахунки обсягів, структурних та якісних змін інвестицій на період до 2015 р.

Ключевые слова: *инвестиционная деятельность; финансово-экономический кризис; прогноз; объем инвестиций.*

Keywords: *investment; financial crisis; prognosis; volume of investment.*

Ключові слова: *інвестиційна діяльність; фінансово-економічна криза; прогноз; обсяг інвестицій.*

Досягнення стратегічної мети — стабільного соціально-економічного розвитку — потребує нарощування інвестиційних ресурсів, послідовного збільшення частки капітальних вкладень у ВВП, поліпшення структури інвестиційних джерел та оптимізації напрямків їх вкладення. Для цього необхідно реалізувати довготермінову стратегію розвитку інвестиційного потенціалу та забезпечити його ефективне використання передусім на створення високопродуктивних робочих місць.

Інвестиційна стратегія в умовах подолання наслідків фінансово-економічної кризи такими принциповими чинниками, як створення сприятливого інвестиційного клімату і стимулювання притоку інвестицій в основний капітал; інвестиційне забезпечення структурної перебудови; мобілізація усіх джерел інвестиційних ресурсів і підвищення рівня ефективності їх використання; посилення мотивів до нагромадження фінансових ресурсів населення та їх інвестиційного використання в реальному секторі економіки; спрямування ресурсів кредитно-фінансової сфери й інвестування в реальний сектор економіки; узгодження грошово-кредитної та бюджетно-податкової політики із завданнями інвестиційної стратегії; сприяння залученню іноземних інвестицій.

Процеси сталого розвитку, економічного оновлення і зростання визначаються розмірами й структурою інвестицій, якістю і швидкістю їх здійснення, причому темпи росту ВВП досить тісно корелюють з приростом обсягу, структурними і якісними змінами капіталовкладень [1]. Взагалі утвердження соціальне орієнтованого структурно-інноваційного шляху розвитку — це довготривалий і капіталомісткий процес, тому здійснення практичних заходів і досягнення найсуттєвіших змін у провідних секторах і

галузях економіки передбачено основними програмними документами, прийнятими в Україні. Зокрема, метою Стратегії сталого розвитку та структурно-інноваційної перебудови української економіки на період 2004—2015 рр., є реалізація таких економічних пріоритетів, як забезпечення сталого економічного зростання, утвердження інноваційної моделі розвитку, соціальна переорієнтація економічної політики, створення перебудов для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Передбачалося вирішити багато завдань, спрямованих на зміцнення конкурентоспроможності вітчизняної економіки, створення сприятливих умов для накопичення інвестиційних ресурсів, істотне розширення внутрішнього попиту й утвердження на цій основі надійної стабілізації і сталого зростання. Необхідно було завершити формування базових інституцій ринкової економіки, створити середовище здорової та ефективної конкуренції. В подальшому передбачалася комплексна модернізація підприємств, утвердження принципів і механізмів структурно-інноваційної моделі розвитку і формування базових засад соціально орієнтованого ринкового господарства.

Останні 5 років наміченого Стратегією періоду (2011—2015 рр.) визначалися як становлення раціональної структури економіки. Головною його метою повинні були стати досягнення сталого й ефективного функціонування всіх життєво важливих систем економіки і створення умов для забезпечення високої якості життя населення, активної мотивації до трудової та підприємницької діяльності, рівноправного партнерства України у світовому економічному спілкуванні. Інвестиційна політика на цьому етапі мала характеризуватись активністю і спрямованістю на структурні зрушення. Вкладення інвестицій у пріоритетні галузі повинні були забезпечити технологічний прорив економіки на рівень розвинених держав і розвиток експортного потенціалу, ресурсозбереження за рахунок використання екологічно чистих та енергозберігаючих технологій, відносну незалежність України від монополії зовнішніх поставок тощо.

Проте світова фінансова криза внесла свої корективи у виконання завдань вітчизняної Стратегії сталого розвитку. Урядовою антикризовою програмою передбачені наступні основні напрями протидії негативним наслідкам поширення світової фінансової кризи на Україну:

- дослідження макроекономічної стабілізації як визначальної умови подолання кризи та відновлення економічного зростання;
- недопущення зниження рівня життя населення;
- сприяння розвитку підприємства;
- стимулювання інвестиційної діяльності;
- підтримка реального сектору економіки.

Одним з найважливіших з цих напрямів є стимулювання інвестиційної діяльності, в зв'язку з чим з метою забезпечення стійкого зростання надходження інвестицій в економіку країни та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку в даний час реалізуються наступні пропозиції:

- заходи, спрямовані на запобігання правопорушень у сфері інвестиційної діяльності, запровадження порядку державної реєстрації та ведення державного реєстру інвестиційних проєктів, впровадження яких підтримується державою, визначення видів і заходів державної підтримки та стимулювання інвестиційної діяльності;

- створення на території України належних умов для забезпечення диверсифікації структури економіки регіонів, розвитку сучасної виробничої та ринкової інфраструктури, підтримки економічного розвитку територій, залучення інвестицій (проект закону України «Про індустріальні (промислові) парки»);

- невідкладні заходи щодо створення правових та організаційних умов для залучення інвестицій у рамках виконання Державної цільової програми підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, що дасть можливість отримати значний приплив капіталу за статтями «прямі іноземні інвестиції» та «середньо-довгострокові кредити»;

- запровадження разом з МБРР системного проєкту «Перша програмна позика на реабілітацію фінансового сектору», яким передбачається забезпечення ефективного макроекономічного та фіскального управління, збільшення капіталізації банків за участі держави, консолідація банківської системи, зміцнення системи гарантування вкладів фізичних осіб;

- здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проєктів та підтримка окремих проєктів в агропромисловому комплексі;

- фінансування інвестиційних проєктів на підприємствах авіабудування, оборотно-промислового комплексу, машинобудування, придбання повітряних суден на умовах фінансового лізингу;

- фінансування проєктів, пов'язаних з консервацією виробничих потужностей промислових підприємств, реструктуризацією та ліквідацією об'єктів підприємств гірничої хімії та підприємств з підземного видобутку залізної руди, утилізацією боєприпасів і твердого реактивного палива;

- здешевлення кредитів, фінансування інвестиційних проєктів з будівництва та технічного переоснащення вугледобувних підприємств, торфодобування підприємств, проєктів, пов'язаних з підвищенням техніки безпеки шахт, а також з ліквідації шахт;

- реалізація інвестиційних та інноваційних проєктів з енергозбереження в житлово-комунальному господарстві;

- збільшення статутних капіталів відкритого акціонерного товариства «Державний ощадний банк» та відкритого акціонерного товариства «Державний експортно-імпорتنний банк», у тому числі для іпотечного кредитування житла;

- реалізація інвестиційних проєктів соціально-економічного розвитку регіонів;

- реалізація інвестиційних проєктів в енергетичній галузі, у тому числі на створення ядерно-паливного циклу в Україні;

- виконання функцій столиці відповідно до Закону України «Про столицю України — місто-герой Київ», включаючи будівництво метрополітену.

Якими б не були результати антикризових заходів і відповідні темпи економічного розвитку, вирішальне місце займають показники ВВП у розрахунку на душу населення. Економічно могутні держави досягають рівня цього оціночного показника від 18 до 25 тис. дол. США (2). В Україні у 2008 р. було вироблено ВВП на душу населення близько 2400 дол. США. У 2015 р. цей показник повинен досягти 12—13 тис. дол.

Одним із чинників загального зростання ВВП у перспективі повинні стати структурні зміни у його формуванні. Можна передбачити збільшення валового нагромадження основного капіталу, частка якого повинна зрости з 22,0 % у 2008 р. до 23,7 — у 2010 р. та 24,5 % — у 2015 р. із відповідним зростанням вагомості кожного відсотка приросту приблизно в 1,3 разу. Поряд із введенням у дію основних фондів значна частка валового нагромадження реалізовуватиметься у капітальному ремонті, придбанні нематеріальних активів, забезпеченні геологорозвідувальних робіт. Починаючи з 2000 р., зростають обсяги капітальних вкладень за рахунок усіх внутрішніх джерел фінансування.

З метою стимулювання і державної підтримки інвестиційного процесу з 2000 р. почалося збільшення обсягу централізованих капітальних вкладень до рівня 1,0 % від ВВП; у 2008 р. цей показник досяг 1,8 %; у 2010 р. можна очікувати 2,0 %; 2015 р. — 3,0 %. Цим посиляться регулююча роль держави у загальному відновленні інвестиційної діяльності як стимулюючого фактора до залучення недержавних джерел фінансування економіки.

Загальний обсяг капітальних вкладень передбачається збільшити у 2015 р. до 30,0 % ВВП. Для нормального функціонування економіки та відновлення основних фондів цей показник повинен бути не менше 30—35 % від ВВП.

Найскладнішою в прогностному періоді залишається проблема джерел фінансування та механізм їх залучення з метою інвестування у пріоритетні сфери економіки. Сучасний бюджет дозволяє державі виконувати функцію гаранта лише по обмеженому колу проєктів, які здійснюються у межах національних програм і проєктів. Найбільшим джерелом інвестицій, що, як і зараз, покриватиме понад 55 % їх обсягів у прогностному періоді, залишаються власні кошти підприємств (табл. 1).

Таблиця 1

**СТРУКТУРА ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ
ЗА ДЖЕРЕЛАМИ ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ У 2000–2015 рр.,
ВІДСОТКІВ ДО ЗАГАЛЬНОГО ОБСЯГУ (3)**

Джерело фінансування	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2010 р. (прогноз)	2015 р. (прогноз)
Інвестиції в основний капітал — усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
У тому числі за рахунок коштів державного бюджету	5,1	5,5	5,7	6,0	7,0
Коштів місцевих бюджетів	4,1	4,2	4,3	4,5	5,0
Власних коштів підприємств та організацій	68,6	57,4	57,0	56,4	55,5
Коштів іноземних інвесторів	5,9	5,0	5,2	5,5	6,5
Коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	5,0	3,3	3,4	3,5	4,1
Кредитів банків та інших позик	1,7	14,8	14,9	15,0	15,5
Інших джерел фінансування	9,6	9,8	9,5	9,1	6,4

Поступово збільшуватиметься частка коштів державного бюджету кредитів банків (відповідно з 5,1 і 1,7 % у 2000 р. до 5,7 і 14,9 % — у 2008 р., 6,0 і 15,0 % — у 2010 р., 7,0 та 15,5 % у 2015 р.

Відновлення довіри населення до фінансової інфраструктури дозволить збільшити використання їх коштів у реальній економіці (частка цього джерела у загальному обсязі інвестицій зросте з 3,4 % у 2008 р. до 4,1 % у 2015 р.).

Поступове розгортання виробничої сфери свідчить про збільшення витрат на активну частину основних фондів. Якщо впродовж дев'яти років (до 1998 р. включно) технологічна структура інвестицій в основний капітал погіршувалась і частка витрат на обладнання, інструмент та інвентар у загальному їх обсязі досягла 26 %, то у 2000 р. вона склала вже 49, і на перспективу ситуація не повинна змінитися (табл. 2).

Таблиця 2

ТЕХНОЛОГІЧНА СТРУКТУРА ІНВЕСТИЦІЙ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ В УКРАЇНІ У 2000—2015 рр., відсотків (3)

Спрямування інвестицій	2000 р.	2005 р.	2008 р.	2010 р. (прогноз)	2015 р. (прогноз)
Інвестиції в основний капітал	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
у тому числі:					
будівельні та монтажні роботи	43,0	41,6	41,4	41,2	41,0
обладнання, інструмент та інвентар	49,0	51,4	51,9	52,0	52,2
інші капітальні роботи і витрати	8,0	7,0	6,7	6,8	6,8

Аналогічна ситуація сформувалася у відтворюваній структурі інвестицій в основний капітал. Унаслідок загального спаду виробництва, розбалансованості фінансово-кредитної системи, відсутності власних коштів у замовників, обмеження державних інвестицій протягом останнього десятиліття ХХ ст. значно скоротилося капітальне будівництво, зменшилися інвестиції в об'єкти виробничого і невиробничого призначення. В останні роки інвес-

тиції використовувались лише на спорудження окремих об'єктів діючих підприємств, а на будівництво нових і реконструкцію функціонуючих заводів коштів не вистачало. Зараз ситуація змінилася і провідне місце у відтворюваній структурі інвестицій починає займати частка витрат на технічне переозброєння і реконструкцію діючих підприємств, що свідчить про поліпшення відтворюваної структури.

Поліпшується і буде вдосконалюватись у прогностному періоді галузева структура інвестицій в основний капітал. Збільшується питома вага галузей матеріального виробництва — промисловості, сільського господарства, будівництва.

У 1990-ті роки головні потоки інвестицій направлялися переважно в галузі проміжного продукту і лише частина — в галузі кінцевого споживання. Зокрема, в машинобудуванні ця частка скоротилася удвічі, легкій промисловості — у 6 разів, промисловості будівельних матеріалів — у 3,2 разу. Натомість частка чорної металургії, на яку припадає майже 40 % електроенергії та газу, що споживаються промисловістю, зросла у 2,5 разу. Тим часом, згідно з даними міжгалузевого продукту, найбільші потенційні можливості щодо зростання доданої вартості мають також нафтогазова, хімічна, нафтохімічна галузі промисловості. Особливої уваги потребує легка промисловість, яка раніше мобілізувала основну частку додаткового продукту.

Тому, починаючи з 2000 р., у промисловості почала зростати питома вага нафтової і газової галузей; стабілізувались інвестиції у машинобудуванні та промисловості будівельних матеріалів. У прогностному періоді ця тенденція також повинна зберегтися.

Література

1. Губський Б. В. Інвестиційні процеси в глобальному середовищі. — К.: Наукова думка, 2004. — 390 с.
2. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом. — К.: Лібра, 2002. — 472 с.
3. Народне господарство України у 2008 р. — К.: Держкомстат України, 2009.

Стаття надійшла до редакції 24.01.2010 р.